

In de Ontwerp-Nota Ruimte heeft de Rijksoverheid de nationale ruimtelijke keuzes en richtingen voor Nederland op de korte en lange termijn uiteengezet. Stichting Wandelnet, de stichting die opkomt voor de belangen van wandelen/lopen, reageert graag op het voorliggende document. In het document is bij verschillende thema's en in uiteenlopende contexten aandacht voor het belang van (het recreatieve) wandelen en (het functionele) lopen. Dit is goed en belangrijk, aangezien wandelen en lopen bijdragen aan meerdere maatschappelijke ambities op het gebied van o.a. mobiliteit, klimaat, recreatie, gezondheid en welzijn. In de visie van Wandelnet is het echter noodzakelijk dat dit belang in de praktijk ook daadwerkelijk tot uiting komt in (ruimtelijke) keuzes en beleid. Graag vraagt Wandelnet hierbij aandacht voor het volgende:

1. Lopen en wandelen krijgt in de Nota Ruimte vooral aandacht onder het thema mobiliteit, bij de andere thema's is het van belang dat de noodzaak en de positieve bijdragen duidelijker terugkomen.
2. De plannen en ambities missen een vertaling naar de praktijk en keuzes die in ruimte en beleid moeten worden gemaakt. Belangrijk is om expliciet aan te geven hoe de ambities en doelen rondom lopen en wandelen ruimte krijgen en worden geborgd in de praktijk.
3. Maak gebruik van de kennis en expertise die bestaat binnen maatschappelijke organisaties, zoals Wandelnet, om tot plannen te komen die in de praktijk overeind blijven en effectief zijn.

In het vervolg van deze zienswijze leest u uitgebreider terug hoe dit in het voorliggende document in onze optiek beter kan worden geborgd.

Benader het belang van lopen en wandelen vanuit de verschillende beleidsthema's en borg loop- en wandelinfrastructuur als onderdeel van een prettige woon-, werk- en leefomgeving

In het voorliggende Ontwerp is op meerdere plekken aandacht voor lopen, vooral als onderdeel van de mobiliteitsmix en als belangrijke factor in het realiseren van nabijheid en bereikbaarheid. Ook is er aandacht voor het belang van aantrekkelijke, gezonde en toekomstbestendige wijken die uitnodigen tot beweging en ontmoeting en de rol die lopen hierin heeft. Tot slot bestaat het streven om stad en land beter met elkaar te verbinden voor onder meer (wandel)recreatie. Dit blijkt onder meer uit de volgende tekst in het document:

'Het streven is om te komen tot aantrekkelijke, gezonde en toekomstbestendige wijken: een openbare ruimte die klimaatbestendig is en die uitnodigt tot beweging en ontmoeting, (sociaal) veilig en toegankelijk is voor eenieder, ook voor mensen met een beperking. Dit betekent aandacht voor de aanwezigheid van groen en water in de directe woonomgeving, met aantrekkelijke ontmoetingsplekken en veilige routes voor lopen en fietsen. Dagelijkse voorzieningen zijn voor bewoners op korte afstand beschikbaar en bereikbaar.' (pg. 294)

Hierin wordt in principe geschetst welke ruimtelijke keuzes kunnen/moeten worden gemaakt om te komen tot een prettige en leefbare woon- en leefomgeving. Wandelnet constateert dat de voorgenomen ambities nog te weinig resulteren in concrete uitvoeringsplannen. In de praktijk kan/zal dit ertoe leiden dat dit ambities blijven en de huidige status quo behouden blijft. Het is essentieel om het belang van lopen en wandelen, en de ruimtelijke keuzes die hiervoor nodig zijn, expliciet te borgen in de beleidsthema's die hieraan raken.

Oproep: Formuleer specifieke acties en uitvoeringsmaatregelen om de uitgesproken ambities ook daadwerkelijk in de praktijk te verwezenlijken. Erken expliciet de rol en positieve bijdragen van lopen en wandelen voor verschillende beleidsthema's zoals gezondheid, woningbouw en leefbaarheid, formuleer concrete doelen om dit te benutten/stimuleren en zorg voor voldoende duurzame financiering.

Bied ruimte voor voldoende wandelinfrastructuur en borg de instandhouding van de landelijke wandelinfrastructuur (LAW's en Streekpaden)

Als onderdeel van Nationaal Belang 3 (Een veilige, robuuste en duurzame hoofdinfrastructuur voor mobiliteit van personen, goederen en grondstoffen) is in de Nota Ruimte de volgende tekst opgenomen:

‘Het totale systeem van wegen, spoorwegen, vaarwegen, buisleidingen, lucht- en zeeroutes, infrastructuur en netwerken voor lopen, varen en fietsen, multimodale knooppunten en stations, havens en luchthavens functioneert in samenhang en is toekomstbestendig en veilig’ (pg. 322)

In de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) was in de toelichting bij Nationaal Belang 4 opgenomen dat het Rijk bij de aanleg en aanpassing van infrastructuur een medeverantwoordelijkheid heeft voor het zo veel mogelijk in stand houden en verbeteren van kruisende fiets- en wandelroutes. Dit is ook vertaald in Artikel 5.161b (behoud landelijke fiets- en wandelroutes) van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). Dit belang van de instandhouding en de systeemverantwoordelijkheid van de Rijksoverheid komt vooralsnog onvoldoende terug in de Nota Ruimte. De systeemverantwoordelijkheid volgt overigens ook uit de aangenomen [Kamermotie 34682-73](#).

Oproep: Wandelnet roept op het belang van de instandhouding van landelijke wandelinfrastructuur (LAW's en Streekpaden), en de voorwaarde dat hier bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening mee wordt gehouden, expliciet te vermelden onder Nationaal Belang 3 in de Nota Ruimte, dan wel in de toelichting van dit nationaal belang.

Naast de instandhouding van de landelijke wandelinfrastructuur is het van belang om de mogelijkheden voor wandelen te vergroten. Wandelen is namelijk dé populairste vorm van actieve vrijetijdsbesteding voor Nederlanders (Nationale Wandelmonitor). De Nota Ruimte raakt hier indirect al wel aan, onder andere door meer (groene) verbinding te leggen tussen stad-land, maar de échte vertaling naar de bredere ruimtelijke inrichting, bijvoorbeeld een 'ommetje vanaf de voordeur voor iedereen' ontbreekt. In dit kader wijst Wandelnet op de recente publicatie 'Voor iedereen een ommetje' (zie bijlage), om daadwerkelijk met concrete en duidelijke uitvoeringsmaatregelen ruimte voor wandel-/recreatie-infrastructuur te borgen. Voor meer informatie/voorbeelden zie ook de NLBuiten-zienswijze (zie bijlage).

Oproep: Stel in (de uitvoering van) de Nota Ruimte als doel dat voor iedere Nederlander voldoende wandelmogelijkheden bestaan in de nabije woonomgeving. Formuleer concrete uitvoeringsmaatregelen om de ruimte voor recreatie in de praktijk ook écht te vergroten.

Richt in het kader van de nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen op de principes van 15-minutenstad en STOMP¹

Met het traject 'Bereikbaarheid op Peil' zet de Rijksoverheid in op het met alle modaliteiten bereikbaar maken/houden van belangrijke voorzieningen en het streven van wonen, werken en voorzieningen in elkaars nabijheid. Deze inzet volgt ook uit onderstaande teksten in het voorliggende document:

‘Binnen die regio’s streven we naar nabijheid van wonen, werken en voorzieningen en goede bereikbaarheid en kwaliteit van groen in en om de stad.’ (pg. 44) ‘Bij stedelijk wonen en werken past een groot aandeel voor fietsen, lopen en het openbaar vervoer.’ (pg. 46)

‘We zetten in op aantrekkelijke wijken met wonen, werken en voorzieningen in elkaars nabijheid, mede door deze functies zoveel als mogelijk en wenselijk is te mengen. Dit betekent: aansluiten bij bestaande kernkwaliteiten van het (stedelijk) landschap (en cultureel erfgoed); openbare ruimte met groen, water en ruimte voor ontmoeting; routes voor lopen en fietsen, zowel naar andere stadsdelen als naar de omgeving buiten stad en dorp; een woningvoorraad die toekomstbestendig is.’ (pg. 295)

Om deze ambities te behalen is het essentieel om aan te sluiten bij de principes van de 15-minutenstad en STOMP, principes die bij veel gemeenten overigens al onderdeel zijn van beleid. Door juist deze principes als uitgangspunt te hanteren kan daadwerkelijk een verschil worden gemaakt in de ruimtelijke inrichting. Daarnaast is reeds meermaals gebleken dat inrichting die prioriteit geeft aan lopen en fietsen in de praktijk een prettigere, groenere openbare ruimte oplevert met meer ruimte voor ontmoeting. Tot slot zouden wij hier graag zien dat bereikbaarheid en nabijheid niet enkel als streven wordt gedefinieerd, maar als een daadwerkelijk doel of minimaal als een uitgesproken ambitie.

¹ Het 15-minutenstad-principe is een stedelijk concept waarbij alle voorzieningen die belangrijk zijn in het dagelijkse leven te voet of fiets bereikbaar zijn binnen 15 minuten van huis: onderwijs, zorg, werk, winkels, OV en ontspanning. Hierbij wordt gebruikgemaakt van het STOMP-principe, waarbij prioriterend geredeneerd wordt vanuit het lopen, het fietsen, het OV, deelmobiliteit en pas daarna de auto.

Oproep: Redeneer bij ruimtelijke inrichting vanuit de principes van de 15-minutenstad en STOMP, zodat er in de praktijk daadwerkelijk woonomgevingen ontstaan waar wonen, werken en voorzieningen bereikbaar en nabij zijn. Stel dit ook daadwerkelijk als doel, in plaats van hier enkel naar te streven.

Maak lopen een vast onderdeel van het mobiliteitsaanbod

In de Nota Ruimte wordt benoemd dat een uitgangspunt is om verplaatsingen over langere afstanden te voorkomen en lopen en fietsen voor kortere afstanden te stimuleren, onder meer in onderstaande tekst:

‘Stimuleren - Uitgangspunt is daarom dat verplaatsingen over langere afstanden worden voorkomen. De beschikbare ruimte in het mobiliteitssysteem benutten we optimaal door meer geconcentreerde verstedelijking rond mobiliteitsknopen, waarmee het gebruik van openbaar vervoer, en voor kortere afstanden lopen en fietsen, wordt gestimuleerd. Daarmee ontlasten we het autonetwerk zoveel mogelijk.’ (pg. 191)

Het is belangrijk dat er wordt gepleit voor het stimuleren van lopen en fietsen op kortere afstanden. Lopen is populair als vervoerswijze voor korte afstanden, ± 80% van de verplaatsingen tot 500 meter in Nederland zijn te voet (zie factsheet in de bijlage). Belangrijk is echter ook om te focussen op lopen als onlosmakelijk onderdeel van OV-gebruik. Lopen speelt een essentiële rol in het voor- en natransport bij het openbaar vervoer: het is de populairste vervoerswijze voor het voor- en natransport aan de activiteitenzijde bij treinreizen en het voor- en natransport aan zowel de woningzijde als de activiteitenzijde voor de bus, de tram of de metro.

Wandelnet constateert dat de looproutes naar OV-stations of -haltes in de praktijk niet altijd aanwezig, veilig of van voldoende kwaliteit zijn en dat de verblijfskwaliteit door het ontbreken van zitmogelijkheid of beschutting niet overal behoorlijk is. Hierdoor kiezen mensen voor autoverplaatsing en laten ze het OV links liggen.

Oproep: Richt ook op de combinatie lopen & OV als onderdeel van het mobiliteitsaanbod, om zo het OV-gebruik te vergemakkelijken en verder te stimuleren. Hiermee wordt tegelijkertijd het autonetwerk verder ontlast en wordt bijgedragen aan de transitie naar duurzamer vervoer.

Maak een duidelijkere koppeling tussen lopen en de bijdrage aan gezondheid

Wandelen/lopen speelt een belangrijke rol in het kader van onder andere fysieke gezondheid (wandelen/lopen draagt bij aan het verminderen van bewegingsarmoede en is bijvoorbeeld goed voor hart en bloedvaten) en mentale gezondheid (het zorgt voor sociale contacten en vermindert stress gerelateerde krachten). In het document wordt hier indirect aan geraakt, maar is dit vrijwel niet specifiek benoemd. Juist omdat lopen een van de meest toegankelijke vormen van bewegen is, en hier dus veel winst op te behalen valt, is het nuttig hier wel expliciete ambities voor te hebben. Het is van belang dat er bij ruimtelijke inrichting niet enkel wordt geredeneerd vanuit onder andere bereikbaarheid en leefbaarheid, maar ook vanuit de gezondheidswinst die de focus op lopen oplevert.

Oproep: Maak in de Nota Ruimte duidelijker de verbinding tussen het stimuleren van lopen en de gezondheidswinst die dit oplevert, bijvoorbeeld door te sturen op 7.000-10.000 stappen per dag. Dit geeft extra mogelijkheden voor een hiervoor geschikte ruimtelijke inrichting en draagt bij aan het welzijn van Nederland.

Tot slot

In algemene zin is Wandelnet positief over enkele goede aanknopingspunten in de voorliggende Nota Ruimte die kunnen bijdragen aan het stimuleren van lopen en wandelen in Nederland. Om de aanknopingspunten ook daadwerkelijk te benutten is het echter essentieel dat er specifieke acties en keuzes worden verbonden aan de ambities, zodat er in de praktijk ook daadwerkelijk ontwikkelingen plaatsvinden. Wandelnet helpt u graag door onze expertise en kennis hierover met u te delen.